

Mål

- 1 Lidingö har rika och långsiktigt livskraftiga vattenmiljöer.
- 2 Lidingö har vatten av god kvalitet.
- 3 Lidingö erbjuder en variationsrik och attraktiv rekreation vid vatten för alla.

Tre mål för Lidingös blåstruktur

De tre långsiktiga målen för Lidingös blåstruktur är formulerade utifrån ställningstaganden och mål i översiktsplanen och miljöprogrammet. Underlag till målen kommer från inventeringar, kontakt med olika intressegrupper och stadens egna kunskaper och erfarenheter.

MÅL 1

Lidingö har rika och långsiktigt livskraftiga vattenmiljöer

Lidingös stränder och vattenområden är i hög grad påverkade av människors aktiviteter, men det finns också naturliga och oexploaterade miljöer med stor biologisk mångfald och höga naturvärden. Dessa områden har stor betydelse för olika djur- och växtarter och erbjuder ostörda områden för till exempel ovanliga vattenväxter, fiskars lek och uppväxt samt fladdermössens jakt på föda. De är viktiga att skydda vid planering och att vårda genom förvaltning för att bevara rika och livskraftiga vattenmiljöer.

En utmaning är att stränder inte bara är attraktiva för växt- och djurliv utan även för människor som vill nyttja strandnära områden för boende, friluftsliv och naturupplevelse. Det leder ofta till

▲ Ökad tillgänglighet till vatten ger bättre förutsättningar för hälsa och rekreation.
Bild: Populära bryggvägen utmed Lidingös södra strand.

▲ Öppna dagvattensystem förbättrar vattnets kvalitet samtidigt som de också kan hysa många värdefulla växt- och djurarter.
Bild: Stockby dagvattendamm.

▲ Rika och livskraftiga vattenmiljöer är en förutsättning för människans och miljöns långsiktiga välmående.
Bild: Näckros i Stockbysjön.

ett stort förändringstryck då många till exempel vill röja för utsikt eller anlägga båtplatser. Staden har därför skaffat en större kunskap om kustområden, sjöar och vattendrag för att bedöma vilka platser som är lämpliga respektive olämpliga för olika typer av intrång eller som behöver stärkt skydd. I påverkade områden kan åtgärder som leder till att störningar minskar, eller upphör över tid, planeras för att gynna den biologiska mångfalden.

Biologisk mångfald

”Att bevara den biologiska mångfalden är en av vår tids stora utmaningar. Grönområden i en sammanhängande grönstruktur bidrar till artrikedom och stärker motståndskraften i ett ekosystem.”

(Ur Miljöprogrammet: Målbild 2020).

Biologisk mångfald är en grundförutsättning för att ekosystem ska fungera och bidra med ekosystemtjänster som till exempel rena vatten, möjliggöra sportfiske, motverka klimatpåverkan, cirkulera näringsämnen, reglera vattenflöden och skapa strukturer som ger skydd åt olika arter. En rik biologisk mångfald ökar också ekosystemens resiliens, det vill säga möjligheten till anpassning vid långsiktiga förändringar och motståndskraft eller återhämtning vid tillfälliga störningar. Den pågående globala klimatförändringen med förväntade högre havsnivåer, större nederbörd och ökade temperaturer är exempel på långsiktiga förändringar som kommer att påverka Lidingö. På en mer lokal skala är exploatering av grunda kustområden, utsläpp av orenat dagvatten och båttrafik exempel på störningar som kan leda till att rika livsmiljöer på Lidingö försvinner eller utarmas.

Den biologiska mångfalden byggs upp av att det finns olika arter med många skilda funktioner i ekosystemet. Förutsättningar skapas i områden som är tillräckligt stora och sammanhängande för att rymma olika strukturer, ge möjlighet till spridning och bevarandet av en genetisk variation. För att säkerställa rika och långsiktigt livskraftiga vattenmiljöer är det viktigt att områden med höga

naturvärden som Stockbysjön, Kottlasjön och Västra Långängskärret samt Kyrkviken, Gråviken och Ekholmsnässjön skyddas och nyttjas hållbart. Det är också betydelsefullt att livsmiljöerna, i synnerhet de ekologiskt särskilt skyddade områdena, är sammanhängande och omfattar både land- och vattenmiljöer. På Lidingö är naturmiljöer med stor biologisk mångfald viktiga områden för rekreation och friluftsliv och bidrar därmed till hälsa och livskvalitet i linje med stadens vision ”Hälsans ö”.

Höga naturvärden

Lidingö stads vattenmiljöer har inventerats för att identifiera vilka områden som har eller kan få höga naturvärden. Kunskapen ligger till grund för att bedöma vilka områden som bör skyddas eller behöver stärkt skydd liksom vilka områden med lägre naturvärden som kan bli aktuella för exploatering. På kartan ”Naturvärdesklassade vattenmiljöer” visas klassningen av naturvärden. I bilaga ”Naturvärdesklassade vattenmiljöer” beskrivs naturvärdena i Lidingös kustvatten, sjöar och vattendrag kortfattat.

Där land möter vatten förstärker många gånger naturvärdena varandra. Förstärkningseffekten är kopplad såväl till storlek som till variationen av olika miljöer. Större sammanhängande områden med naturvärden har bättre förutsättningar för biologisk mångfald än mindre. Flera olika miljöer på samma ställe skapar förutsättningar för fler arter och olika stadier av deras livscyklar. Exempel på sådana ”värdemöten” är betade strandängar och översvämningsskogar intill vegetationsrika sjöar och opåverkade vattendrag. Att värna och

Naturvärdesklassade vattenmiljöer

Inventering av kustvatten och sjöar visar att det finns höga naturvärden i Lidingös stads vattenområden. De högsta värdena finns i Gråviken och Ekholmsnässljön som är vikar med mynning i inre delen av Hustegafjärden. De grunda områdena har ett rikt växt- och djurliv och är mycket viktiga lek- och uppväxtområden för fisk. Med minskad påverkan och störning från mänskliga aktiviteter har de inre delarna av Kyrkviken stora möjligheter att få ökad betydelse för bland annat fisk. Stockbysjön, Kottlasjön och Västra Långängskärret har höga naturvärden och är tillsammans med öns övriga vattendrag och småvatten av stor betydelse för stadens höga natur- och rekreationsvärden. En beskrivning av de 22 klassade vattenområdena finns i bilagan.

Rödlistade arter

Lidingö har många bra fågellokaler och i anslutning till stadens vatten finns viktiga födosöks-, häcknings- och rastlokaler. Bland arterna finns flera rödlistade arter och andra hotade arter som inte visas på kartan, till exempel havsörn, brunand, skräntärna och silltrut. På Lidingö finns även bäver och olika groddjur samt de hotade vattenväxterna rödlänke och uddnate. Det finns också många spännande fladdermusarter som söker föda i anslutning till stadens sjöar och Kyrkviken.

Påträffade fladdermusarter

- Brunlångöra
- Sydfladdermus
- Nordfladdermus
- Taiga- och/eller mustaschfladdermus
- Vattenfladdermus
- Gråskimlig fladdermus
- Dvärgpipistrell
- Trollpipistrell
- Större brunfladdermus

- ▲ Ejder
- ▲ Flodsångare
- ▲ Gråtrut
- ▲ Rosenfink
- ▲ Skäggses
- ▲ Småfläckig sumphöna
- ▲ Småtärna
- ▲ Storspov
- ▲ Sävsparv
- ▲ Trastsångare
- Loppstarr
- Pilblad
- Uddslinke
- Individ- och artrika fladdermuslokaler

0 0,5 1 2 Km

stärka sådana områden, till exempel vid Gråviken, Ekholmsnässjön och stadens sjöar, ger förutsättningar för en hög biologisk mångfald och bidra till att nå målet rika och livskraftiga vattenmiljöer.

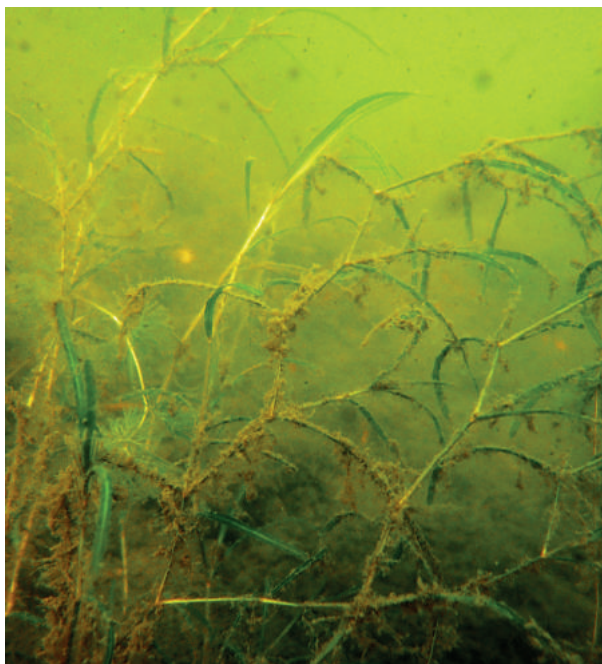
Kustvatten

Inventeringen av Lidingös kustvatten 2015 visar att de högsta naturvärdena finns i anslutning till Kyrkviken och de inre delarna av Hustegafjärden. Ur ett naturvärdesperspektiv är hela Kyrkviken känslig för fysiska störningar, muddring, strandexploatering och försämrad vattenkvalitet genom utsläpp av miljögifter. Fysiska störningar som svall från båttrafik kan leda till erosion, minskad växtlighet, ökat vattenutbyte, sänkt vattentemperatur under våren samt ökad partikeltransport med sedimentation i områden med mindre vattenrörelse. Arter som är beroende av varmt vatten och vegetation som gömsle, exempelvis gädda och abborre, missgynnas. Ökad sedimentation medför en risk för att befruktad fiskrom täcks av sediment. Brygganläggningar kan ge minskad vattenomsättning med risk för ökad sedimentation och syrebrist i bottenarna samt ökad skuggning vilket kan missgynna tillväxten av bottenväxter långt utanför bryggorna. Flytbryggor kan också ge ökad uppgrumling av sediment. De inre delarna av Kyrkviken får högre naturvärden och blir mer gynnsamma för fisk om påverkan från mänskliga aktiviteter begränsas genom olika planerings- och förvaltningsinsatser.

Gråviken och Ekholmsnässjön, som mynnar i inre delen av Hustegafjärden, har mycket höga naturvärden och bedöms vara värdefulla i ett

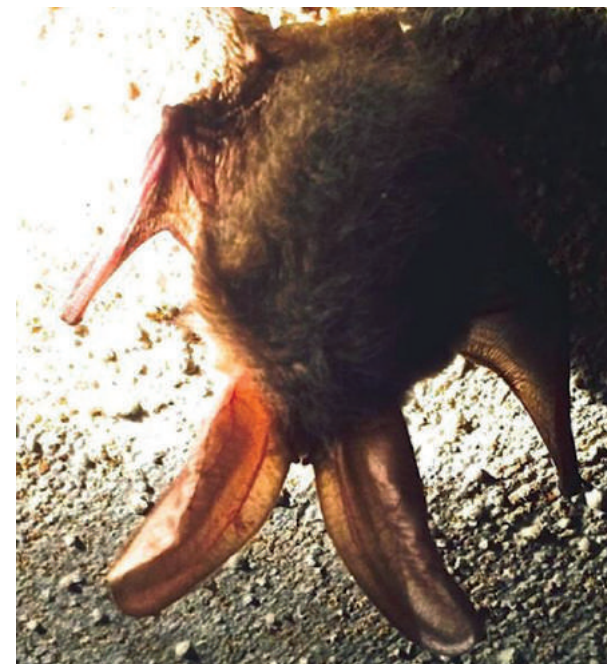
▲ Sävparv. Foto: Stefan Berndtsson

▲ Uddnate

▲ Allmän dammussla lever bland annat i Ekholmsnässjön.

▲ Brun långörad fladdermus. Foto: Paul Larson

nationellt perspektiv. I de grunda, relativt ostörda vikarna finns mycket vattenväxter som gynnar ryggradslösa djur, fisk och fågel. Det finns hotade och ovanliga arter av exempelvis fågel och fladdermöss, se karta "Rödlistade arter". Vikarna har stor betydelse som lek- och uppväxtmiljöer för fisk och är enligt kustvatteninventeringen troligen avgörande för en stor del av östra Lidingös fiskbestånd. Det är därför viktigt att skydda och utveckla de biologiska funktionerna i dessa vikar för att nå blåplanens första mål.

Områden med mer lokala naturvärden finns längs Askrikefjärdens stränder där kusten är relativt oexploaterad samt i de långgrunda och rikligt bevuxna vattenområdena vid Storholmsöarna. På södra delen av Lidingö är stränderna brantare och i högre grad exploaterade och exponerade vilket gör att naturvärdena generellt sett är lägre. Svallet från båttrafiken i Lilla Värtan innebär också att stränderna hålls fria från vass. Inom dessa områden kan pirar och vågbrytare skapa lugnare områden till nytta för både båtlivet och den biologiska mångfalden.

Sjöar och vattendrag

Kottlasjön, Stockbysjön och Västra Långängskärret har höga naturvärden som bedöms vara av regionalt intresse. Inventeringen av sjöarna 2015 visar att det finns artrika miljöer och att rödlistade, särskilt värdefulla arter förekommer. Där finns också värdefulla biotoper i anslutning till sjöarna och vattendragen, till exempel översvämningsskogar som lövsumpskog. Flera rödlistade eller hotade arter har på olika sätt koppling till vattenmiljö-

▲ Stockbysjön.

erna, till exempel bäver, groddjur, olika fågelarter, insekter och fladdermöss. Sjöarna, liksom Stockbyån och Mölnaån, ingår i ett större sammanhängande grönområde som är strategiskt viktigt för bland annat spridning av arter. Sjösystemet är ett ekologiskt känsligt område som även är viktigt att värna på grund av sitt stora värde för rekreation och friluftsliv.

Stockbyån och Mölnaån har båda ett påtagligt naturvärde och längs delar av åarna finns viktiga

nyckelbiotoper. För Stockbyån motiveras klassningen av en hög naturlighet och för Mölnaån främst av att vattendrag som mynnar vid kusten är ovanliga på Lidingö. Kottlasjöns utloppsdam och dammet Mölna kvarndamm är vandringshinder som i kombination med Mölnaåns låga vattenföring ger vattendraget en begränsad betydelse som ekologiskt samband för fisk och bottenjur mellan Kottlasjön och Lilla Värtan.

Skyddade vattenmiljöer

Det finns flera lagskydd som berör vatten, både generella och platsspecifika och som kräver hänsyn vid planläggning och förvaltning av stadens land- och vattenområden, se karta ”Skyddad och känslig natur”. På så sätt är flera av stadens mest värdefulla vattenmiljöer skyddade från intrång som annars skulle reducera naturvärden och biologisk mångfald. Skyddet bidrar till att staden långsiktigt har rika och livskraftiga vattenmiljöer.

Strandskydd

Strandskyddet omfattar stadens kustvatten, sjöar och Stockbyån. Skyddet syftar till att långsiktigt trygga allemansrättslig tillgång till strandområden och till att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Generellt sträcker sig strandskyddet 100 meter från strandlinjen på land och ut i vattnet. Strandskyddet kan utökas till 300 meter.

Inom tre större sammanhängande grönområden är strandskyddet utökat till 300 meter på land (Sticklinge, Grönsta - Trolldalen och norra delen av Elfvikslandet). Strandskyddet är utökat även vid det kulturhistoriskt värdefulla koloniområdet Dalakolonin på Bosön.

Detaljplanering vid stränder kan innebära att strandskydd inträder eller upphävs. Flera av översiktsplanens utvecklingsområden ligger inom 100 meter från strandlinje, vilket innebär att strandskydd måste hanteras i samband med förändringar. Även bryggor och uppläggningsplatser för fritidsbåtar och anläggande av strandnära verksamheter står i konflikt med strandskyddet.

▲ Mölnaån rinner från Kottlasjön och ut i Lilla Värtan vid Mölna. Fotot visar industrilämningarna i Mölnaåns dalgång.

Ekologisk särskilt känsliga områden – ESKO

Miljöbalken anger att mark och vattenmiljöer som är ekologisk särskilt känsliga områden (ESKO) så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Områdena sammanfaller som regel med områden som har höga naturvärden. Även områden som inte har höga naturvärden i sig kan vara ett särskilt känsligt område om de har en ekologisk nyckelfunktion.

På Lidingö har ekologiskt särskilt känsliga landmiljöer och sjöar pekats ut i grönplanen. För Lidingös kust- och vattenmiljöer har en bedömning av ESKO-områden gjorts. Områden som har ett naturvärde av nationellt och regionalt intresse (högsta respektive höga värden) har inkluderats.

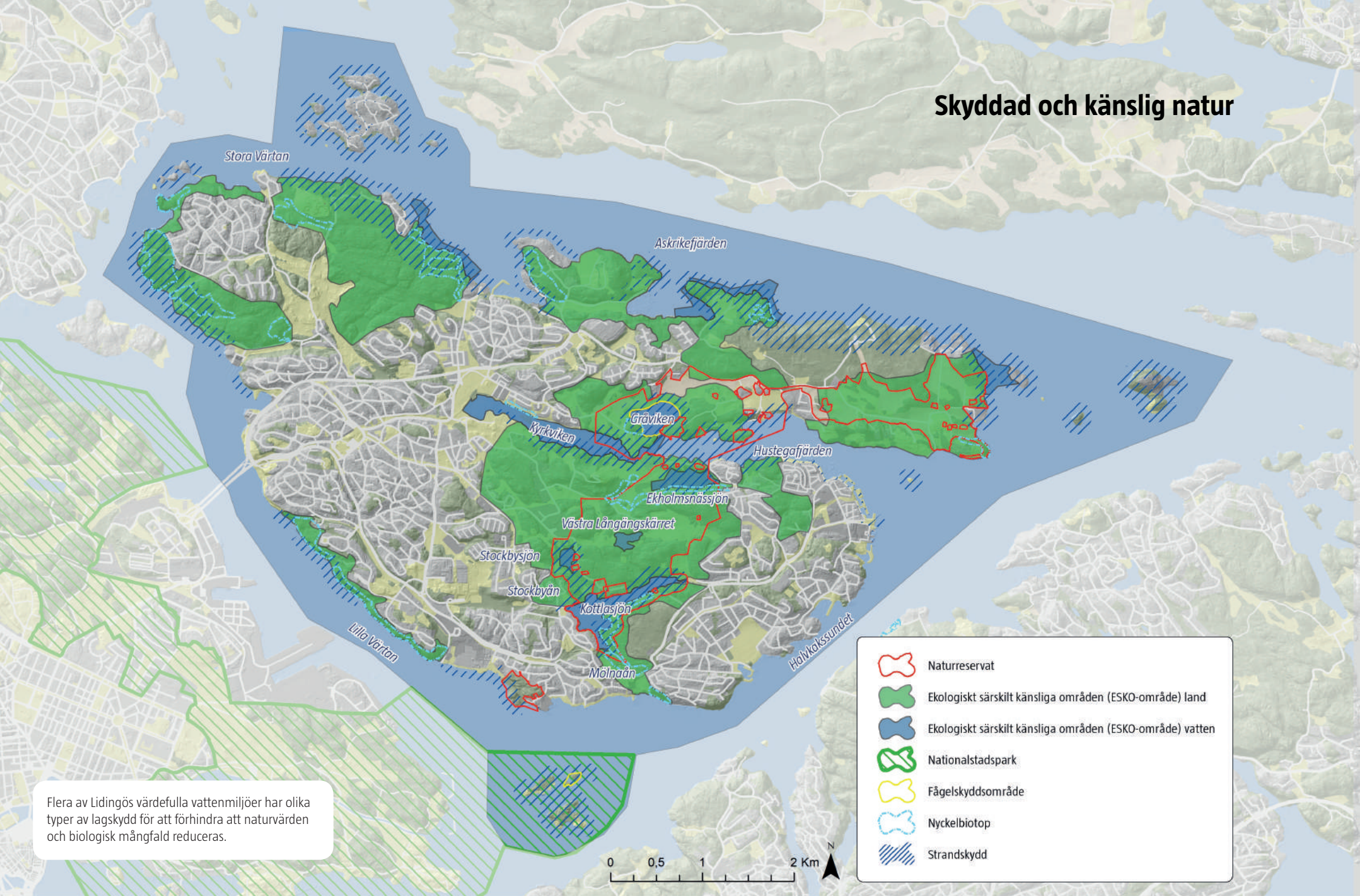
▲ Översvämningsskogar som den här vid Kottlasjön utgör en värdefull biotop för många olika arter.

Även områden med påtagliga naturvärden och som ansluter till ESKO-område på land ingår. De bidrar till att skapa större sammanhängande områden som inkluderar den viktiga zonen där land- och vattenmiljöer möts. Utpekandet av ESKO-områden i vattenmiljö bidrar till att långsiktigt värna mångfalden i dessa områden.

Djur och växtskydd

På Lidingö finns två fågelskyddsområden, Gråviken samt två av Fjäderholmarna: Rövarns holme och Libertas. Under del av året är det tillträdesförbud för att hålla häckningsområdena störningsfria. Gråviken är även fredad som rastplats under fåglarnas flytt. Indirekt ger förbudet också ett skydd för fiskpopulationer under många fiskarters lekperiod.

Skyddad och känslig natur

Flera av Lidingös värdefulla vattenmiljöer har olika typer av lagskydd för att förhindra att naturvärden och biologisk mångfald reduceras.

Nyckelbiotoper

Nyckelbiotoper är skogsområden som har stor betydelse för växt- och djurlivet och har förutsättningar att hysa hotade arter. Nyckelbiotop är inte en skyddsform i sig, men mindre sådana områden kan skyddas av Skogsstyrelsen som biotopskyddsområden. Lidingös nyckelbiotoper har inte detta formella skydd, men är ändå skyddade i och med att Lidingö stads skogsbruk är miljöcertifierat (FSC). Flera nyckelbiotoper har kopplingar till och stärker den biologiska mångfalden i anslutning till Lidingös vattenmiljöer, till exempel södra delen av Ekholmsnässljön, delar av Kottlasjöns, Stockbyåns och Mölnaåns stränder.

Några av dessa miljöer, exempelvis översvämningsskogarna vid Kottlasjön, klassas som limniska nyckelbiotoper. Limniska nyckelbiotoper är sträckor med ovanliga vattendragsbiotoper, områden med hotade eller sällsynta arter eller opåverkade växt- och djursamhällen.

Naturreservat

Stadens sjöar, liksom Gråviken, Ekholmsnässljön och delar av Kyrkviken och Hustegafjärden ligger inom det kommunala naturreservatet Långängen-Elfvik. Syftet med reservatet är att säkerställa tillgång till områden för friluftsliv samt att vårda, bevara och vid behov återställa och utveckla värdefulla natur-, kultur- och vattenmiljöer. Reservatet har därmed en stor betydelse för den biologiska mångfalden. Det är ett av de viktigaste områdena för friluftslivet på Lidingö bland annat genom sitt centrala läge och sin mångfald av upplevelsevärden.

Kappsta är, efter beslut av länsstyrelsen, ett kustnära naturreservat vars syfte är att bevara biologisk mångfald framför allt inom landmiljön och att skydda värden för friluftslivet. Reservatet har även ett kulturhistoriskt värde.

Miljökvalitetsnormer

Ett av de viktigaste skydden för vattenmiljöer är miljökvalitetsnormer som styr vattenkvalitet i yt- och grundvatten. Det finns mer information om detta under avsnitt "Mål 2. Lidingö har vatten av god kvalitet".

Vattenverksamhet

Ingrepp i vattenmiljöer, exempelvis pålning, utfyllnad och muddring, måste enligt miljöbalken anmälas eller tillståndsprövas, beroende på ingreppets art och omfattning. Även markavvattning, till exempel dikning, invallning och vattenavledning, räknas som vattenverksamhet.

Blå samband

Genom att upprätthålla en sammanhängande blå infrastruktur som stöder vandring och spridning av arter, kan biologisk mångfald och ekosystemtjänster bevaras och utvecklas.

Kustmiljön är på många sätt gränslös, och strand- och vattenlevande organismer använder sig av många miljöer för olika syften, inte minst för spridning mellan särskilt lämpliga födosöksområden och fortplantningslokaler. Generellt sett är all kvarvarande oexploaterad kust i Stockholms län att anse som värdefull ur naturvårds- och rekreationssynpunkt.

▲ Västra Långängskärret är en grund fågelsjö som har restaurerats flera gånger.

▲ Ekholmsnässljön som ligger inom naturreservatet Långängen-Elfvik är en värdefull naturmiljö med höga ekologiska och rekreativa värden.

I början av 1900-talet hade Lidingö en relativt opåverkad kustzon. Stadens tillväxt och industriella verksamheter har påverkat landskapet och tagit mark i anspråk och numera är stora delar av strandzonen exploaterad. För att bevara en artrik vattenmiljö och värden för rekreation och friluftsliv är det angeläget att värna om de oexploaterade stränderna i allmänhet och de grunda, skyddade vikarna och fjärdarna i synnerhet.

Djur och växters möjlighet att spridas mellan Stockbysjön och Kottlasjön är relativt god.

Reglering och vandringshinder, som det fasta dämnet vid Mölna kvarndamm, gör att Mölnaån inte fungerar som vandringsväg mellan Kottlasjön och Lilla Värtan. Vattenflödet i Mölnaån är också periodvis lågt, bland annat på grund av att delar av den naturliga tillrinningen till Kottlasjön (ca 15%) leds via dagvattenssystemet till Lilla Värtan. Mölnaån är också påverkad till följd av rensningar och kulvertering. Kvarnområdet vid Mölna har funnits sedan minst 1500-talet och de stora kulturhistoriska värdena gör området angeläget att bevara.

Det vore önskvärt att ta bort vandringshindren för att stärka de biologiska sambanden, om det kan genomföras utan att skada kulturvärdena.

▲ Lidingös dramatiska topografi har delvis förhindrat exploatering längs med kusterna.

▲ Oexploaterade stränder utgör viktiga spridningsvägar för djur och växter.

▲ Vassbälten längs med stränderna är viktiga för både fisk- och fågellivet.

I början av 1900-talet hade Lidingö en relativt opåverkad kustzon. Hustegaholm som är den udde som delar Kyrkviken och Hustegafjärden har till stora delar en bevarad naturlighet. Gråviken norr om Hustegaholm har mycket höga naturvärden och är viktig för fågellivet och som lek- och uppväxtområde för bland annat gädda.